YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

16 päivänä maaliskuuta 2006 *

Asiassa C-3/04,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Rechtbank Utrecht (Alankomaat) on esittänyt 10.12.2003 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 5.1.2004, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Poseidon Chartering BV

vastaan

Marianne Zeeschip VOF,

Albert Mooij,

Sjoerdtje Sijswerda ja

Gerrit Schram,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann (esittelevä tuomari) sekä tuomarit K. Schiemann, K. Lenaerts, E. Juhász ja M. Ilešič,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Poseidon Chartering BV, edustajanaan advocaat H. Boonk,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään H. Støvlbæk ja W. Wils,

kuultuaan julkisasiamiehen 28.4.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY (EYVL L 382, s. 17; jäljempänä direktiivi) 1 artiklan 2 kohdan, 7 artiklan 1 kohdan ja 17 artiklan tulkintaa.

2 Tämä ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jossa kantajana on Poseidon Chartering BV (jäljempänä Poseidon) ja vastaajana ovat Marianne Zeeschip VOF -niminen yhtiö sekä Mooij, Schram ja Sijswerda (jäljempänä yhdessä Marianne Zeeschip) ja jossa vaaditaan vahingonkorvauksen, maksamattomien provisioiden ja sopimuksen irtisanomisesta johtuvan korvauksen maksamista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön oikeussäännöt

3 Direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että "'kauppaedustajalla' tarkoitetaan itsenäistä välittäjää, jolla on pysyvä valtuutus neuvotella tavaroiden myynnistä ja ostosta toisen henkilön puolesta, jäljempänä 'päämies', tai neuvotella ja tehdä sopimuksia tällaisista liiketoimista päämiehen nimissä ja lukuun".

4 Kauppaedustajan palkkioiden osalta direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Kauppaedustajalla on oikeus saada provisio edustussopimuksen voimassaoloaikana päätetystä liiketoimesta:

a) jos se on päätetty hänen myötävaikutuksestaan; tai

b) jos se on päätetty sellaisen kolmannen henkilön kanssa, jonka hän on aikaisemmin hankkinut asiakkaaksi vastaavia liiketoimia varten."

5 Edustussopimuksen lakkaamisesta kauppaedustajalle aiheutuvista taloudellisista seurauksista säädetään direktiivin 17 artiklassa seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kauppaedustajalle suoritetaan edustussopimuksen lakattua 2 kohdassa tarkoitettu hyvitys tai 3 kohdassa tarkoitettu korvaus.

2. a) Kauppaedustajalla on oikeus hyvitykseen, jos ja siinä laajuudessa kuin:

– hän on hankkinut päämiehelle uusia asiakkaita tai merkittävästi laajentanut liikesuhteita aikaisempien asiakkaiden kanssa ja päämiehelle koituu jatkuvasti merkittävää etua liikesuhteista tällaisten asiakkaiden kanssa; ja

– tämän hyvityksen maksaminen on kaikki asiaan vaikuttavat seikat ja erityisesti kauppaedustajan näiden asiakkaiden kanssa päätettävistä liiketoimista menettämät provisiot huomioon ottaen kohtuullista. Jäsenvaltiot voivat säätää, että tällaiseksi seikaksi katsotaan myös 20 artiklassa tarkoitetun kilpailunrajoitusehdon käyttäminen.

b) Hyvityksenä suoritetaan korkeintaan määrä, joka vastaa kauppaedustajan yhden vuoden palkkioita viiden viimeksi kuluneen vuoden palkkioiden keskimäärän mukaan laskettuna tai, jos edustussopimus on ollut voimassa viittä vuotta lyhyemmän ajan, hyvitys lasketaan sopimuksen koko voimassaoloaikana maksettujen palkkioiden keskimäärän mukaan.

c) Tällaisen hyvityksen saaminen ei vähennä kauppaedustajan oikeutta vaatia vahingonkorvausta.

– –"

Kansalliset oikeussäännöt

6 Direktiivi on pantu täytäntöön Alankomaiden oikeudessa Alankomaiden siviililakikirjan (Burgerlijk Wetboek) 428–445 §:llä. Nämä pykälät ovat pohjimmiltaan samankaltaiset kuin direktiivin säännökset lukuun ottamatta sitä, että kun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että direktiiviä sovelletaan "tavaroiden myyntiä ja ostoa" koskeviin liiketoimiin, Alankomaiden säännöksiä sovelletaan myös palvelujen suorittamista koskeviin liiketoimiin. Näin ollen Alankomaiden siviililakikirjan 7 luvun 428 §:n 1 momentissa, joka vastaa direktiivin 1 artiklan 2 kohtaa, säädetään seuraavaa:

"Kauppaedustussopimus on sopimus, jolla toinen osapuoli, jota kutsutaan päämieheksi, valtuuttaa toisen osapuolen, jota kutsutaan kauppaedustajaksi, toimimaan palkkiota vastaan määräajan tai toistaiseksi välittäjänä sellaisten sopimusten neuvottelemisessa, jotka hän voi mahdollisesti tehdä päämiehen nimissä ja tämän lukuun olematta kuitenkaan tämän alainen."

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

7 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Poseidon on toiminut välittäjänä Marianne Zeeschipin ja Maritramp-nimisen yhtiön välisen laivan rahtaussopimuksen yhteydessä. Tätä sopimusta jatkettiin vuosittain vuodesta 1994 vuoteen 2000 saakka. Poseidon kirjasi tänä ajanjaksona erityisesti sopimuspuolten välisen rahtaussopimuksen jatkamista koskevien vuosittaisten neuvottelujen tuloksen sopimuksen liitteeseen. Poseidonille maksettiin 2,5 prosentin provisio rahtaussopimuksesta vuosina 1994–2000.

8 Marianne Zeeschipin ja Poseidonin välisen sopimussuhteen irtisanomisen jälkeen Poseidon vaati Marianne Zeeschipiltä vahingonkorvausta sopimuksenmukaisen irtisanomisajan rikkomisen vuoksi, 14 229,89 euron suuruisten maksamattomien provisioiden suorittamista sekä 14 471,29 euron määrää hyvityksenä asiakkaiden menettämisestä.

9 Marianne Zeeschip kieltäytyi suorittamasta maksuja sillä perusteella, että Poseidonia ei voida pitää kauppaedustajana, koska se oli neuvotellut ainoastaan yhden sopimuksen. Marianne Zeeschipin mukaan kauppaedustussopimukselle on ominaista se, että edustaja neuvottelee useita sopimuksia.

10 Näissä olosuhteissa Rechtbank Utrecht, jossa pääasia on vireillä, päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. Onko – – direktiivissä 86/653 tarkoitettuna kauppaedustajana pidettävä sellaista itsenäistä välittäjää, joka on suorittanut välityspalveluja yhden ainoan (ei siis usean) vuosittain jatkettavan sopimuksen (laivan rahtaussopimus) tekemisessä ja joka kirjaa sopimuksen liitteeseen sellaisten vuosittaisten rahtineuvottelujen (ajanjakson 1994–2000 aikana vuotta 1999 lukuun ottamatta) tulokset, joita laivan omistaja ja kolmas henkilö käyvät rahtaussopimuksen jatkamisen yhteydessä?

2. Jos on tutkittava, onko kyseessä edustussopimus, onko ensimmäiseen kysymykseen vastattaessa merkitystä sillä, että vuosikausia on maksettu korvaus (provisio), jonka suuruus on 2,5 prosenttia rahtaussopimuksesta, ja/tai sillä, että

direktiivin 7 artiklan 1 kohdassa puhutaan 'päätetystä liiketoimesta' ja oikeudesta saada provisio, 'jos liiketoimi on päätetty sellaisen kolmannen henkilön kanssa, jonka edustaja on aikaisemmin hankkinut asiakkaaksi vastaavia liiketoimia varten'?

3. Onko ensimmäiseen kysymykseen vastattaessa merkitystä sillä, että direktiivin 17 artiklassa puhutaan 'asiakkaista' eikä 'asiakkaasta'?"

Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta

11 Yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamo kiinnitti 2.9.2004 päivätyllä kirjeellä ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen huomiota siihen, että direktiivi koskee, kuten sen 1 artiklan 2 kohdasta ilmenee, yksinomaan itsenäisiä välittäjiä, joilla on valtuutus neuvotella tavaroita koskevista sopimuksista, eikä itsenäisiä välittäjiä, joilla on valtuutus neuvotella palveluja koskevista sopimuksista (ks. asia C-449/01, Abbey Life Assurance, määräys 6.3.2003, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamo kysyi kyseiseltä tuomioistuimelta, pysyttääkö se näissä olosuhteissa ennakkoratkaisupyyntönsä.

12 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin vahvisti pysyttävänsä ennakkoratkaisupyyntönsä. Se selitti tältä osin, että kun direktiiviä saatettiin osaksi kansallista oikeutta, Alankomaiden lainsäätäjä laajensi "kauppaedustajan" käsitteen soveltamisalaa palvelusopimuksiin. Rechtbank korosti pyytävänsä erityisesti tiettyjen direktiivin sisältämien käsitteiden, kuten direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa käytetyn käsitteen "pysyvä valtuutus" ja direktiivin 17 artiklassa tarkoitetun käsitteen "hyvitys asiakkaiden menettämisestä" tulkintaa. Se, että Alankomaiden lainsäädännössä,

jonka mallina direktiivi oli, määritellään edustussopimus laajemmin kuin direktiivissä, ei kyseisen tuomioistuimen mukaan merkitse sitä, että tiettyjen direktiivin käsitteiden tulkitsemiseksi olisi tarpeen, että kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä oleva asia koskee kauppaedustajan/edustussopimuksen suppeampaa käsitettä.

13 Näissä olosuhteissa Poseidon ja komissio pyysivät yhteisöjen tuomioistuinta vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

14 Tältä osin on todettava aluksi, että EY 234 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten välisessä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Yhteisöjen tuomioistuin voi jättää tutkimatta kansallisen tuomioistuimen esittämän pyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että kansallisen tuomioistuimen pyytämällä yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, tai jos kysymys on yleisluonteinen tai hypoteettinen (ks. mm. asia C-415/93, Bosman, tuomio 15.12.1995, Kok. 1995, s. I-4921, 59–61 kohta; asia C-369/95, Somalfruit ja Camar, tuomio 27.11.1997, Kok. 1997, s. I-6619, 40 ja 41 kohta; asia C-36/99, Idéal tourisme, tuomio 13.7.2000, Kok. 2000, s. I-6049, 20 kohta; asia C-306/99, BIAO, tuomio 7.1.2003, Kok. 2003, s. I-1, 88 kohta ja asia C-17/03, VEMW ym., tuomio 7.6.2005, Kok. 2005, s. I-4983, 34 kohta).

15 Näin ollen silloin, kun kansallisten tuomioistuinten esittämät ennakkoratkaisukysymykset koskevat yhteisön oikeuden säännöksen tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on periaatteessa annettava ennakkoratkaisu. Sen enempää EY 234 artiklan sanamuodosta kuin tällä artiklalla toteutetun menettelyn tarkoituksestakaan ei ilmene, että perustamissopimuksen laatijat olisivat tarkoittaneet, että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa antaa yhteisön oikeuden säännöstä koskevaa ennakkoratkaisua siinä erityistapauksessa, että jäsenvaltion kansallisessa oikeudessa

viitataan kyseisen säännöksen sisältöön pelkästään tämän valtion sisäiseen tilanteeseen sovellettavien sääntöjen määrittelemiseksi (asia C-130/95, Giloy, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4291, 21 kohta ja asia C-1/99, Kofisa Italia, tuomio 11.1.2001, Kok. 2001, s. I-207, 21 kohta).

16 Kun kansallisen lainsäädännön mukaan yksinomaan valtion sisäisten tilanteiden ratkaisemisessa on noudatettava yhteisön oikeudessa annettuja ratkaisuja, jotta muun muassa vältettäisiin syrjintä tai mahdollinen kilpailun vääristyminen, yhteisöllä nimittäin on selvä intressi sen osalta, että yhteisön oikeudesta omaksuttuja säännöksiä ja käsitteitä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, eikä tämä riipu siitä, missä olosuhteissa näitä säännöksiä ja käsitteitä sovelletaan (ks. asia C-28/95, Leur Bloem, tuomio 17.7.1997, Kok. 1997, s. I-4161, 32 kohta; em. asia Giloy, tuomion 28 kohta, ja em. asia Kofisa Italia, tuomion 32 kohta).

17 Vaikka käsiteltävänä olevassa asiassa esitetyt kysymykset koskevat sopimusta, joka on tehty sellaisen välittäjän avulla, jolla on valtuutus neuvotella palvelusopimuksesta eikä tavaroiden myynti- tai ostosopimuksesta, ja vaikka direktiivillä ei näin ollen säännellä välittömästi käsillä olevaa tilannetta, kansallinen lainsäätäjä päätti kuitenkin saattaessaan direktiivin säännökset osaksi kansallista oikeutta kohdella molempia tilanteita samalla tavoin.

18 Lisäksi mikään seikka asiaan liittyvissä asiakirjoissa ei anna aihetta olettaa, että ennakkoratkaisupyynnön esittäneellä tuomioistuimella olisi mahdollisuus sivuuttaa se tulkinta, jonka yhteisöjen tuomioistuin antaa direktiivin säännöksistä.

19 Tässä tilanteessa ja kuten julkisasiamies ehdotti ratkaisuehdotuksensa 13–16 kohdassa, esitettyihin kysymyksiin on vastattava.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

20 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pyrkii kysymyksillään, joita on tarkasteltava yhdessä, selvittämään, kuuluuko itsenäinen välittäjä, joka on valtuutettu tekemään yksi ainoa laivan rahtaussopimus, jota on myöhemmin jatkettu useamman vuoden ajan, direktiivissä tarkoitetun kauppaedustajan käsitteen alaan.

21 Pääasian kantaja ja komissio katsovat, että se seikka, että kyseessä on yksi ainoa sopimus, ei ole ratkaiseva, jos välittäjä harjoittaa toimintaansa pysyvästi. Kun käsiteltävänä olevassa asiassa otetaan huomioon sopimuksen jatkaminen useamman vuoden ajan, välittäjän toiminnan pysyvyydestä ei niiden mukaan pitäisi olla epäilystä.

22 Komissio toteaa myös, että ehdotuksen jäsenvaltioiden (itsenäisiä) kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta annetuksi neuvoston direktiiviksi, jonka se esitti 17.12.1976 (EYVL 1977, C 13, s. 2), 2 artiklassa esitetty kauppaedustajan määritelmä käsitti nimenomaisesti "määrittelemättömän määrän" liiketoimia, mutta tätä edellytystä ei ole sisällytetty direktiivin 1 artiklan 2 kohdan lopulliseen versioon.

23 Komissio lisää, että saman ehdotuksen 3 artiklassa todettiin, että direktiiviä ei sovelleta "välittäjiin, joiden tehtävänä on tehdä tai neuvotella ainoastaan yksi tietty tai useampia tiettyjä liiketoimia päämiehen nimissä". Myöskään tämä säännös ei sisälly direktiivin lopulliseen versioon, mikä merkitsee komission mukaan sitä, että yhteisön lainsäätäjä on tarkoituksella jättänyt sisällyttämättä direktiiviin ehdotettua rajoitusta.

24 Tältä osin on huomautettava, että kauppaedustussopimukselle ominaista on, kuten direktiivin 1 artiklan 2 kohdasta seuraa, nimenomaan se, että päämies on antanut edustajalle, joka on määritelmän mukaan itsenäinen välittäjä, pysyvän neuvotteluvaltuutuksen. Tämä käsitys ilmenee kyseisen direktiivin useista säännöksistä, erityisesti 3 ja 4 artiklasta, joka liittyvät sopimuspuolten keskinäistä lojaalisuutta ja vilpitöntä menettelyä koskeviin velvoitteisiin, 6 artiklasta ja sitä seuraavista artikloista, jotka liittyvät edustajan palkkioihin sopimussuhteiden voimassaoloaikana, sekä 17 artiklasta ja sitä seuraavista artikloista, jotka liittyvät edustajan oikeuksiin sopimuksen irtisanomisen jälkeen.

25 Välittäjän päämiehen puolesta tai nimissä ja lukuun toteuttamien liiketoimien lukumäärä kuvastaa yleensä tätä pysyvyyttä. Kuten ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin totesi, direktiivin 17 artiklan 2 kohdan a alakohdassa käytetään asiakas-sanaa monikossa. Kuten julkisasiamies kuitenkin totesi ratkaisuehdotuksensa 24 kohdassa, liiketointen lukumäärä ei ole ainoa määräävä tekijä arvioitaessa päämiehen välittäjälle antaman valtuutuksen pysyvyyttä.

26 Kun välittäjä on valtuutettu tekemään päämiehen puolesta tai nimissä ja lukuun yksi ainoa sopimus, jota on myöhemmin jatkettu usean vuoden ajan, direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa asetettu pysyvyyden vaatimus edellyttää, että päämies on valtuuttanut tämän välittäjän pysyvästi neuvottelemaan tämän sopimuksen perättäisistä jatkamisista, jollei ole olemassa muita tekijöitä, jotka osoittavat pysyvän neuvotteluvaltuuden olemassaolon. Kansallisen tuomioistuimen asiana on selvittää tämä kysymys. Pelkästään se seikka, että välittäjä on ylläpitänyt suhteita päämieheen koko sopimuskauden ajan, on yksinään riittämätön osoittamaan tällaisen valtuutuksen olemassaolon.

27 Esitettyihin kysymyksiin on näin ollen vastattava, että direktiivin 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kun itsenäinen välittäjä on valtuutettu tekemään yksi ainoa sopimus, jota on myöhemmin jatkettu usean vuoden ajan, tässä säännöksessä

asetettu pysyvyyden vaatimus edellyttää, että päämies on valtuuttanut tämän välittäjän neuvottelemaan tämän sopimuksen perättäisistä jatkamisista.

Oikeudenkäyntikulut

28 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Jäsenvaltioiden itsenäisiä kauppaedustajia koskevan lainsäädännön yhteensovittamisesta 18 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston direktiivin 86/653/ETY 1 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että kun itsenäinen välittäjä on valtuutettu tekemään yksi ainoa sopimus, jota on myöhemmin jatkettu usean vuoden ajan, tässä säännöksessä asetettu pysyvyyden vaatimus edellyttää, että päämies on valtuuttanut tämän välittäjän neuvottelemaan tämän sopimuksen perättäisistä jatkamisista.

Allekirjoitukset